

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNTA**Lausunto 4/1995 vp****Hallituksen esitys 110/1995 vp***Hallintovaliokunnalle*

Eduskunta on lähettäessään 5 päivänä loka-kuuta 1995 hallituksen esityksen 110/1995 vp laiksi eräistä kuntien valtionosuuksien järjestelyistä vuonna 1996 ja eräistä muutoksista valtionosuuslainsäädäntöön hallintovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina ylijohtaja Juhani Nummela, hallitusneuvos Arto Luhtala ja selvitysmies Heikki Koski sisäasiainministeriöstä, budjettineuvos Raija Koskinen valtiovarainministeriöstä, vanhempi hallitussihteeri Jouko Narikka sosiaali- ja terveysministeriöstä, apulaisosastopäällikkö Simo Juva ja ylitarkastaja Matti Väisänen opetusministeriöstä, erityisasiantuntija Jouko Heikkilä, sivistystoimen päällikkö Matti Rasila ja sosiaali- ja terveystoimen päällikkö Olli Kerola Suomen Kuntaliitosta, osastopäällikkö Antti Arola kansaneläkelaitoksesta, vanhempi lääninsihteeri Ilkka Virtanen Uudenmaan lääninhallituksesta, kaupunkisuunnittelupäällikkö Voitto Maksimainen Joensuun kaupungista ja kunnanjohtaja Sakari Nuutinen Mäntyharjun kunnasta.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kuntien valtionosuuslakia ja siihen liittyen kumottavaksi laki kuntien kantokykyluokituksesta sekä muutettavaksi muuta lainsäädäntöä. Sosiaali- ja terveydenhuollon kannalta kantokykyluokituksesta luopumisen lisäksi merkittävimmät muutokset koskisivat toimivallan siirtoa lääninhallituksilta sosiaali- ja terveysministeriölle käyttökustannusten valtionosuuden päätöksenteossa sekä kansaneläkkeiden lisäosien rahoitusta, jossa luovuttaisiin kuntien rahoitusosuudesta. Viimeksi mainittu muutos ei muuta kansaneläkelaitoksen rahoitusta, vaan rahoitusvastuu siirtyy valtiolle.

Laila eräistä kuntien valtionosuuksien järjestelyistä vuonna 1996 jatkettaisiin vuonna 1995 toteutettujen valtionosuuksien vähennystä, mikä merkitsee 3 362 miljoonaa markkaa, sekä lisäksi vähennettäisiin 2 052 miljoonaa markkaa. Lisävähennys tehtäisiin tasasuuruksina kutakin kunnan asukasta kohti. Lisävähennystä tehtäessä otettaisiin huomioon lasten päivähoitolain ja lasten kotihoidon tuesta annetun lain ehdotetut muutokset, jotka vähentävät valtionosuustehtävien kustannuksia 70 miljoonalla markalla.

Kaikkiaan hallituksen esitys merkitsee 3 800 miljoonan markan lisävähennystä valtionosuuksiin vuonna 1996. Samanaikaisesti toteutettava järjestelmänmuutos voi aiheuttaa enintään 200 markan lisäyksen tai vähennyksen asukasta kohti. Näin olleen kunnan valtionosuuden menetyks voi olla enimmillään 949 markkaa asukasta kohden. Lait liittyvät valtion vuoden 1996 talousarvioehdotukseen ja ne on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1996 alusta.

Valiokunnan kannanotot

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta kehitetään riittävän vahvaksi, jotta kuntalaisten tarpeet voidaan tyydyttää. Palvelujärjestelmä merkitsee kansainvälisesti vertaillen suhteellisen tehokasta ja halpaa tapaa toteuttaa tarvittavat palvelut. Valtionosuusjärjestelmän on otettava riittävässä määrin huomioon kuntien erilaisuus, jota tasausjärjestelmillä on riittävässä määrin täydennettävä. Huomioon otettavia seikkoja ovat muun muassa harva tai tiheä asutus, luonnonolosuhteet, maksettava syrjäseutulisa, asema talousalueen keskuksena ja muut vastaavat riippestöstä sekä palvelu- ja elinkeinorakenteesta riippuvaiset seikat.

Valtionosuusjärjestelmä on yleiskatteellinen, vaikkakin valtionosuuksien määräytymisperus-

teet ovat huomattavilta osilta sosiaali- ja terveyspoliittisia. Hallituksen esityksen tavoitteena on leikata vain kunnille syntynyt keskimääräinen verotulojen lisääntyminen. Eräät ehdotetut toimenpiteet, kuten työttömyysvakuutusmaksun alentaminen, myös lisäävät kuntien tuloja.

Valiokunta toteaa palvelujen järjestämisen keskeisiltä osiltaan kuuluvan kuntien päätösvaltaan. Valtionosuuksien leikkauksien vaikutuksia on kuitenkin jatkuvasti seurattava, koska valtion taloudellinen panos ja tätä kautta vaikuttamis mahdollisuudet ovat merkittävät. Tämä on tärkeää jo edellä mainitusta kuntien erilaisuudesta johtuen. Lisäksi menettely, jossa asiansa hyvin hoitaneilta kunnilta leikataan enemmän, ei ole yleisten talouspoliittisten tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaista eikä kannusta kuntia palvelurakenteen kehittämiseen ja muuhun toiminnan tehostamiseen.

Helsingissä 9 päivänä marraskuuta 1995

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Skinnari, varapuheenjohtaja Perho, jäsenet Huotari, Hyssälä,

Euroopan unioni luo alueellisesti monia mahdollisuuksia rahoituksen saamiseen erilaisiin hankkeisiin. Paitsi Euroopan unionista johtuvat syyt myös kotimaiset tekijät näyttävät vaikuttavan siihen, että määrärahat saadaan varsin hitaasti ja monimutkaisen käsittelyn jälkeen käytettäväksi. Huomion kiinnittäminen hallinnon joutuisaan toimeenpanoon tiedottamisen ohella ja tätä kautta myös hankkeiden nopeampaan toteuttamiseen voisi antaa monia mahdollisuuksia parantaa työllisyyttä ja kuntien taloudellista asemaa.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Näin ollen valiokunta kunnioittavasti esittää,

että lakiehdotukset hyväksyttäisiin muuttamattomina.

Kuoppa, Lämsä, Manninen, Rask, Vehkaoja ja Viljamaa sekä varajäsenet Alaranta (osittain), Löf ja Tulonen.

Eriäviä mielipiteitä

I

Hallituksen esitys 110/1995 vp laiksi eräistä kuntien valtionosuuksien järjestelyistä vuonna 1996 ja eräistä muutoksista valtionosuuslain säädäntöön ja muihin lakeihin on sekava ja monimutkainen. Se sisältää myös merkittäviä ja pysyviä periaatteellisia muutoksia valtionosuuslain säädäntöön, vaikka itse järjestelmä on tarkoitettu olemaan voimassa väliaikaisesti vuoden 1996.

Valiokunnan toteamus siitä, että hallituksen esityksen tavoitteena on leikata keskimäärin vain kunnille syntynyt verotulojen lisääntyminen, on harhaanjohtava kokonaisuuden kannalta. Tällöin on tietoisesti unohdettu kuntien menojen merkittävä kasvu mm. palkkaratkaisujen ja kustannustason nousun vuoksi. Lisäksi kuntien menoja kasvattavat myös mm. valtion nyt maksa-

mia sosiaalisia tulonsiirtoja koskevat säästölaki esitykset. Hallituksen budjettiesityksen kokonaisvaikutukset kuntatalouteen arvioidaan noin 5,4 mrd markaksi, josta valtionosuuksien kokonaisleikkaus on 3,8 mrd markkaa.

Nämä leikkaukset yhdessä järjestelmänmuutoksen kanssa vaikeuttavat kohtuuttomasti varsinkin eniten menettävien kuntien mahdollisuuksia vastata myös sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista. Laman vaikutuksesta mm. erikoissairaanhoidon palvelusten kysyntä on kääntynyt kasvuun ja kuntien menot lisääntyvät voimakkaasti. Leikkaukset ja muut kuntiin kohdistuvat säästötoimenpiteet aiheuttavat sen, että kunnat eivät pysty eri puolilla maata yhdenvertaisesti vastaamaan sosiaali- ja terveydenhuollon palve-

luista. Lisäksi leikkaukset tulevat aiheuttamaan irtisanomisia ja sitä kautta työttömyyden lisäämistä kuntien toimesta. Tähän ei olisi kuitenkaan varaa, koska mm. sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö toimii jo nykyisellään kapasiteettinsa äärirajoilla.

Mielestämme leikkausta onkin pidettävä ylimitoitettuna ja valiokunnan olisi tullut lausunnossaan esittää koko valtionosuusleikkauksen rajoittamista 450 markkaan/asukas eli 2 283 mil-

jonaan markkaan, joka merkitsisi sosiaali- ja terveydenhuollon osalta 243 markan leikkausta asukasta kohden.

Edellä olevan perusteella valiokunnan olisi tullut mielestämme esittää lausuntonaan,

*että hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset hylättäisiin ja
että lakialoitteeseen 56/1995 vp sisältyvät lakiehdotukset hyväksyttäisiin.*

Helsingissä 9 päivänä marraskuuta 1995

Hannes Manninen
Liisa Hyssälä

Juhani Alaranta
Eero Lämsä

II

Vasemmistoliitto on aina korostanut perusturvan tärkeyttä ja kuntalaisten oikeutta hyvätasoihin ja kattaviin palveluihin. Hallituksen esitykset leikata perusturvaa useista kohdin merkitsevät turvattomuuden lisääntymistä ja kunnallisten peruspalvelujen tarpeiden kasvua. Kuntien valtionosuuksien 3,8 miljardin markan leikkauk-

set kaventavat kuntien mahdollisuuksia tarjota riittävästi palveluja kuntalaisille sekä heikentävät kuntien mahdollisuuksia työllisyyden ylläpitämiseen kunnissa ja kuntayhtymissä. Tämän perusteella esitän,

että lakiehdotukset hylättäisiin.

Helsingissä 9 päivänä marraskuuta 1995

Mikko Kuoppa

